

Strategiplan 2009

FOR JORDFORURENINGSOMRÅDET

Region Nordjylland
Jordforurening

August 2009



REGION NORDJYLLAND

Strategiplan 2009
for jordforureningsområdet

Region Nordjylland
Regional Udvikling,
Kontoret for Jordforurening og Råstoffer

August 2009

Foto: Region Nordjylland

Læs mere om Region Nordjylland på www.rn.dk



REGION NORDJYLLAND

Forord

Region Nordjylland er en organisation, der skal levere gode og sammenhængende løsninger i tæt samarbejde med en lang række samarbejdspartnere.

Sammen med kommunerne arbejder vi i regionen på at opspore og kortlægge de arealer i regionen, hvor der er mistanke om, at jorden er forurenet, eller hvor vi allerede har kendskab til, at jorden faktisk er forurenet. Kortlægningen skal være med til at lokalisere arealer, hvor der er risiko for forurening af grundvandet eller hvor jorden på grund af forurening ikke kan benyttes til f.eks. bolig.

Kortlægningsopgaven er en stor og langstrakt proces, der omfatter et stort antal lokaliteter. På nuværende tidspunkt findes der knap 8.600 lokaliteter i regionen, hvor der er konstateret jordforurening, eller hvor vi ved, der har været aktiviteter, der erfaringsmæssigt kan give anledning til forurening af jorden eller grundvandet.

I bestræbelserne for at sikre borgernes sundhed, drikkevandet og miljøet arbejder regionens jordforureningsgruppe foruden kortlægningsopgaven også med et stort antal udvidede forureningsundersøgelser og afværgeprojekter, der hvert år prioriteres ud fra, hvor risikoen fra jordforurening er størst.

Indsatsen på jordforureningsområdet er siden 2004 foregået efter det tidligere Nordjyllands Amts strategiplan fra 2003. Dannelsen af regionerne og ændringer i lovgivningen er sammen med den fortsatte udvikling på jordforureningsområdet årsag til, at der nu er behov for en revideret strategiplan for den samlede indsats i regionen.

Den strategiplan, du her har foran dig, skal ses som Region Nordjyllands tilrettelæggelse af det fortsatte arbejde med at kortlægge, undersøge og gennemføre afværge på forurenede lokaliteter for at sikre den bedst mulige sikkerhed for borgere og miljøet i Region Nordjylland.



*Ulla Astman, Regionsformand
Region Nordjylland*

A handwritten signature in blue ink that reads "Ulla Astman".

STRATEGIPLAN 2009 FOR JORDFORURENINGSOMRÅDET

Region Nordjylland
Jordforurening

INDHOLDSFORTEGNELSE

Resumé	5
1. Formål og principper for Strategiplan 2009	6
2. Hovedopgaver på jordforureningsområdet	7
2.1 Kortlægning og orienterende forureningsundersøgelser	7
2.2 Udvidede forureningsundersøgelser og afværgeprojekter	9
2.3 Prioritering af indsatsen	10
2.4 Værditabsordningen for boligejere	10
2.5 Andre myndighedsopgaver	12
2.6 Rådgivning og information	12
3. Grundvandsmæssige forudsætninger	13
4. Ressourcer på jordforureningsområdet	14
5. Strategiplan 2003	16
6. Betydende faktorer for strategiplanen 2009	17
6.1 Sagsflowet	17
6.2 Nye brancher og kortlægningskriterier	18
6.3 Børneinstitutioner	18
6.4 Samarbejde	19
6.5 Åbenhed	19
6.6 Vand- og naturplanerne	19
7. Dialogmødet og møder med det rådgivende udvalg	20
8. Strategiplan 2009	21
Bilag 1 Situationsplaner	
Ejendomme, hvor kortlægning er uafklaret	
Ejendomme kortlagt på vidensniveau 1	
Ejendomme kortlagt på vidensniveau 2	
Bilag 2 Scenarier og løsningsmodeller	
Scenariet som i strategiplan 2003	
Kortlægningsscenarium	
Afværgescenarium	
Bilag 3 Ordforklaringer	

Resumé

Indsatsen på jordforureningsområdet er siden 2004 foregået efter det tidligere Nordjyllands Amts strategiplan fra 2003. Dannelsen af regionerne og ændringer i lovgivningen er sammen med den fortsatte udvikling på jordforureningsområdet årsag til, at der nu er behov for en revideret strategiplan for den samlede indsats i regionen.

Opgaven er omfattende, idet der allerede findes knap 8.600 lokaliteter, hvor regionen har kendskab til jordforurening, eller hvor vi ved der har været aktiviteter, der erfaringsmæssigt giver anledning til forurening. Derudover skal den nuværende kortlægning suppleres med eventuelt nye brancher og føres ajour.

I strategiplanen er der særligt lagt vægt på opgaven med kortlægning af forurenede og muligt forurenede lokaliteter. At der i denne plan er stort fokus på kortlægningsopgaven skyldes, at kortlægningen udgør grundlaget for regionens videre indsats med udvidede forureningsundersøgelser og afværge efter reglerne i jordforureningsloven – det der betegnes den offentlige indsats.

I Strategiplan 2009 for jordforureningsområdet er der taget udgangspunkt i det budget og den ressourcefordeling, som foreligger i 2008, og at der skal tages stilling til kortlægning af yderligere 5.700 muligt forurenede lokaliteter.

Den 30. juni 2008 afholdt regionen et dialogmøde med deltagelse af kommunerne, Embedslægeinstitutionen, Parcelhusejernes landsforening, Miljøcenter Aalborg, Aalborg Universitet m.fl. Her var der enighed om, at den hidtidige opgaveløsning har fungeret godt, men at der fremover bør være en ligelig prioritering mellem arealanvendelse og grundvand.

Et udkast til Strategiplan 2009 for jordforureningsområdet er behandlet på møde i Det rådgivende udvalg for trafik og uddannelse den 27. november 2008. Udvalget anbefalede, at administrationen arbejdede videre med det scenarium, hvor kortlægningen af lokaliteter, der er omfattet af den offentlige indsats, afklares i løbet af en periode på 4 år og dermed forventes afsluttet i år 2012. Dette scenarium, senere omtalt som kortlægningsscenariet, giver et godt grundlag for at prioritere udvidede undersøgelser og afværgeprojekter, og sikrer samtidig, at der er god sammenhæng i opgaveløsningen.

Den samlede kortlægningsopgave, hvor også lokaliteter uden offentlig indsats afklares, vil efter dette scenarium kunne forventes afsluttet i år 2017. Herefter vil regionen fortsat have en meget stor opgave med gennemførelse af prioriterede undersøgelser og afværgeprojekter samt opgaver omkring rådgivning af lodsejere, der ejer og benytter forurenede lokaliteter.

Den samlede opgave på jordforureningsområdet forventes efter planen at strække sig frem til år 2090.

1. Formål og principper for Strategiplan 2009

Regionerne har hovedansvaret for indsatsen mod de forureninger, hvor kommunerne ikke kan give påbud, om at en forurener skal fjerne forureningen. Det betyder, at vi i Region Nordjylland skal finde, undersøge og gennemføre en indsats over for jordforureninger, der truer menneskers sundhed, grundvandet eller miljøet i øvrigt. Der findes i dag knap 8.600 lokaliteter i regionen, hvor vi har kendskab til jordforurening eller hvor vi ved, der har været aktiviteter, der erfaringsmæssigt giver anledning til forurening.

Regionen skal tilrettelægge og prioritere opgaverne således, at de løses både effektivt og i en prioriteret rækkefølge, som giver den størst mulige sikkerhed for mennesker og miljø samt den bedst mulige udnyttelse af de økonomiske midler, der anvendes på området.

En systematisk kortlægning, der omfatter alle (måske) forurenede lokaliteter i kommunerne, er grundlaget for at kunne foretage de nødvendige prioriteringer på området.

Regionen har på baggrund af ovenstående revideret strategiplanen fra det tidligere Nordjyllands Amt fra 2003. Her er der lagt stor vægt på en beskrivelse af den mere grundlæggende del af arbejdet med jordforurening, nemlig kortlægningsopgaven.

STRATEGIPLANENS FORMÅL:

- at tilrettelægge en effektiv kortlægning af alle forurenede lokaliteter, herunder også kortlægning af nyere forureninger,
- at skabe grundlag for en prioritering af udvidede forureningsundersøgelser og afværge,
- at optimere sagsflowet fra kortlægning over undersøgelser til afværgeforanstaltninger.

STRATEGIPLANEN BYGGER PÅ FØLGENDE PRINCIPPER:

- at afhjælpe jordforureninger med skadelig virkning på grundvand og menneskers sundhed (jordforureningslovens formål),
- at sikre en prioriteret kortlægning som grundlag for regionens prioritering af udvidede forureningsundersøgelser og afværgeprojekter,
- at koordinere indsatsen på jordforureningsområdet med den grundvandskortlægning de statslige miljøcentre gennemfører samt med den indsatsplanlægning, som kommunerne gennemfører til beskyttelse af grundvandet,
- at sikre en optimering af sagsflowet af ressourcemæssige årsager, og således at påbegyndte kortlægningssager så hurtigt som muligt bringes til en afklaring af hensyn til serviceringen af borgerne.

2. Hovedopgaver på jordforureningsområdet

Efter regler fastsat af miljøministeren og Miljøstyrelsen er det regionens opgave at forebygge og forhindre skadelige virkninger fra jordforureninger og grundvandsforureninger i tilknytning hertil. Derfor er det nødvendigt, at regionen får kendskab til, hvor jordforureningerne findes.

Der er et stort antal forurenede eller muligt forurenede lokaliteter, og det er ikke muligt at sætte ind over alt på samme tid. Derfor er regionen nødt til at prioritere, hvor indsatsen er vigtigst, så de mest miljø- eller sundhedsskadelige problemer bliver løst først. Kortlægningen danner grundlag for dette arbejde.

REGIONENS HOVEDOPGAVER PÅ JORDFORURENINGSOMRÅDET:

- at kortlægge og gennemføre orienterende forureningsundersøgelser,
- at gennemføre prioritering af regionens indsats,
- at gennemføre regionens prioriterede udvidede forureningsundersøgelser og afværgeprojekter,
- at gennemføre udvidede forureningsundersøgelser og afværgeprojekter efter værditabsordningen for boligejere,
- at varetage myndighedsopgaver på kortlagte arealer i tilknytning til privatfinansieret indsats, f.eks. Oliebranchens Miljøpulje samt bygge- og anlægsarbejder eller ændringer i arealanvendelsen på kortlagte arealer. Opprioritering af sager i forbindelse med købs- og salgssituationer,
- at udføre rådgivning og give information generelt på jordforureningsområdet.

2.1 Kortlægning og orienterende forureningsundersøgelser

Den hidtidige kortlægning af muligt forurenede lokaliteter er foretaget i perioden 1988 – 1994. I denne strategiplan er det indarbejdet, at kortlægningen skal føres ajour frem til i dag. Denne supplerende kortlægning omtales som ”nykortlægning”.

Regionen har valgt at inddrage nykortlægningen i strategiplanen for at sikre borgerne bedst muligt i forbindelse med f.eks. køb og salg af ejendomme, hvor der er risiko for jordforurening, samt for at sikre at regionen har et samlet overblik ved tilrettelæggelsen af det videre arbejde.

I regionen er der i begyndelsen af 2008 registreret i alt ca. 8.600 lokaliteter. Det vurderes, at der med nykortlægningen vil fremkomme yderligere ca. 1.500 lokaliteter i regionen, som skal vurderes efter reglerne i jordforureningsloven.

Status for kortlægningen	Lokaliteter (antal)
Ikke kortlagt, udgået af kortlægningen	1.800
Lokaliteter kortlagt på vidensniveau 1	1.300
Lokaliteter kortlagt på vidensniveau 2	1.300
Lokaliteter, hvor kortlægningen er uafklaret	4.200
Forventet nykortlægning	1.500

Placeringen af de kortlagte lokaliteter i Region Nordjylland fremgår af bilag 1, og er desuden illustreret i figur 1 ved et mindre kortudsnit.

Kortlægningsopgaven er todelt. Den består for det første i indhentning af dokumentation for måske forurenende aktiviteter. Tidligere og nuværende erhverv, som regionen erfaringsmæssigt ved ofte har forårsaget forurening kortlægges på vidensniveau 1. For det andet består opgaven i udførelse af orienterende forureningsundersøgelser. Konstateres der forurening på en ejendom, bliver denne kortlagt på vidensniveau 2.

Figur 1: Udsnit af by med ejendomme kortlagt på vidensniveau 1 (●) og vidensniveau 2 (▲)

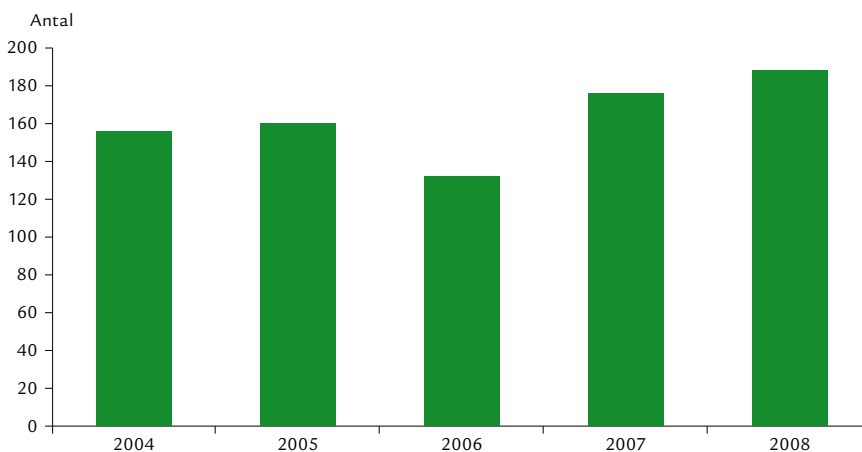


De orienterende forureningsundersøgelser gennemføres alene i områder med særlige drikkevandsinteresser og indvindingsoplande til almene vandværker samt på grunde der anvendes til boliger, børneinstitutioner og offentlige legepladser. Med til opgaven hører 1-årsundersøgelser på boliggrunde, efter hvilken en ejer af en boliggrund, der er kortlagt på vidensniveau 1, har mulighed for at søge regionen om at få udført en orienterende forureningsundersøgelse på ejendommen. En sådan forureningsundersøgelse skal regionen efter reglerne i jordforureningsloven udføre inden for 1 år efter, grundejer har søgt om det.

I overensstemmelse med strategiplanen fra 2003 har regionen i perioden 2004-2008 hovedsageligt prioriteret lokaliteter til orienterende forureningsundersøgelser, hvor indsatsen har været rettet mod grundvandet. Der har også været boliger på en stor del af disse lokaliteter. I strategiplan 2009 sidestiller regionen indsatsen over for arealanvendelsen og grundvandet.

Siden 2004 er der udført ca. 950 orienterende forureningsundersøgelser. Fordelingen af antallet af orienterende forureningsundersøgelser de enkelte år i perioden 2004-2008 fremgår af figur 2.

Figur 2: Orienterende forureningsundersøgelser i Region Nordjylland i perioden 2004-2008.



2.2 Udvidede forureningsundersøgelser og afværgeprojekter

En væsentlig del af indsatsen på jordforureningsområdet består i at prioritere, tilrettelægge og gennemføre udvidede forureningsundersøgelser og afværgeprojekter i henhold til den årlige indsatsplan på jordforureningsområdet. Der prioriteres alene mellem lokaliteter kortlagt på vidensniveau 2.

Opgaven omfatter desuden opfølgning på tidligere prioriterede sager med udvidede forureningsundersøgelser, drift af afværgeforanstaltninger og monitoring samt overvågning af eventuel forureningsspredning i grundvandet mv.

Siden 2004 er der udført i alt 31 udvidede forureningsundersøgelser og 18 afværgeprojekter, som led i det tidligere Nordjyllands Amt og nuværende Region Nordjyllands indsats. Fordelingen fremgår af figur 3 og figur 4 i afsnit 2.4, der også inkluderer forureningsundersøgelser og afværgeprojekter udført under værditabsordningen.



2.3 Prioritering af indsatsen

Regionen skal prioritere undersøgelses- og afværgeindsatsen på et miljø- og sundhedsmæssigt grundlag. Prioriteringen er rettet mod såvel grundvandet som arealanvendelsen.

Grundvand

Indsatsen rettes mod de lokaliteter, der ligger i indvindingsoplande til de almene vandværker, samt lokaliteter i områder med særlige drikkevandsinteresser. Det indgår endvidere i prioriteringen, hvorvidt der er udarbejdet indsatsplaner for grundvandsbeskyttelsen i disse områder.

Lokaliteter, der ligger uden for større byområder, har højere prioritet end lokaliteter i større byområder.

Lokaliteter, hvor der er konstateret forurening med organiske stoffer såsom lettere olieprodukter, chlorerede opløsningsmidler m.v., er højere prioriteret end lokaliteter forurenede med mindre mobile stoffer, som f.eks. tungere olieprodukter, tjærestoffer og tungmetaller m.v.

Arealanvendelse

Indsatsen er her rettet mod børneinstitutioner, offentlige legepladser samt boliggrunde med akutte forureninger, der truer indeklimaet, eller hvor der er risiko for eksplosion.

Boliglokaliteter, hvor der konstateres særligt kraftige forureninger i øvrigt, og hvor der er risiko for kontakt med forureningen, indgår ligeledes i den årlige prioritering.

Boliglokaliteterne prioriteres efter forureningsgrad, antal boliger, som er påvirket af forureningen samt nuværende arealanvendelse i øvrigt.

2.4 Værditabsordningen for boligejere

Værditabsordningen er en landsdækkende ordning, som ejere af forurenede boliggrunde har mulighed for at søge. De økonomiske midler, som anvendes til værditabsordningen afsættes hvert år på finansloven, og det er Økonomistyrelsen, der administrerer midlerne.

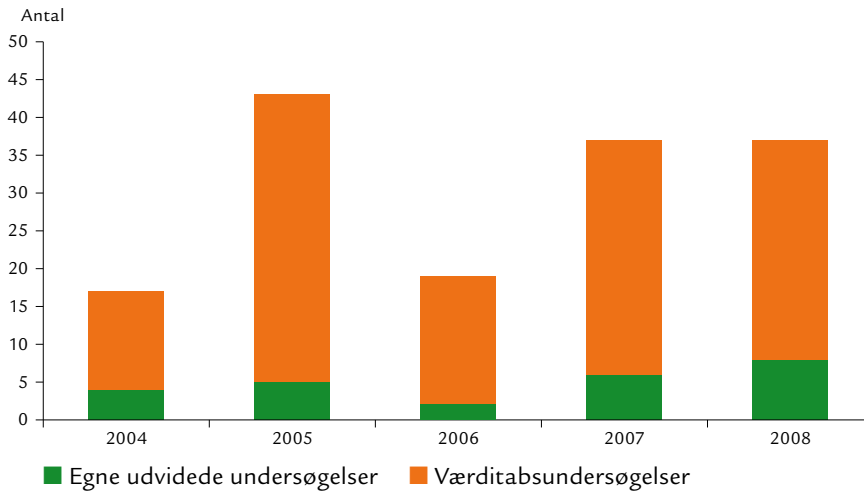
Regionens opgaver i forbindelse med værditabsordningen omfatter behandling af ansøgninger samt tilrettelæggelse og gennemførelse af udvidede forureningsundersøgelser og afværgeprojekter.

Værditabsordningen er meget benyttet, og på landsplan er der ca. 450 afværgeprojekter på Økonomistyrelsens venteliste. Omkring 200 af disse, altså knap halvdelen, er afværgeprojekter, som er tilmeldt af Region Nordjylland.

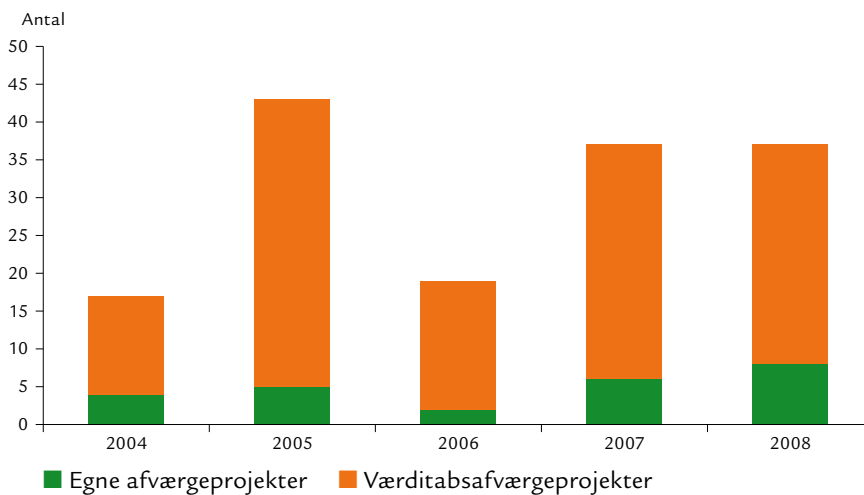
Region Nordjylland har en stor andel af værditabsagerne, da regionen systematisk informerer ejere af boliggrunde om denne ordning.

Antallet af udvidede forureningsundersøgelser og afværgeprojekter efter værditabsordningen i perioden 2004-2008 fremgår af figur 3 og 4. Værditabsundersøgelser og værditabsafværgeprojekter er markeret med orange. De prioriterede udvidede forureningsundersøgelser er markeret med grønt.

Figur 3: Prioriterede udvidede forureningsundersøgelser og værditabsundersøgelser (efter værditabsordningen) i Region Nordjylland i perioden 2004-2008.



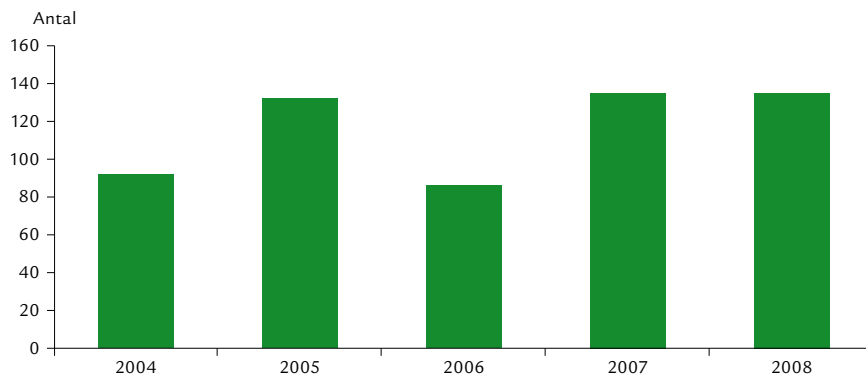
Figur 4: Prioriterede afværgeprojekter og projekter efter værditabsordningen i Region Nordjylland i perioden 2004-2008.



2.5 Andre myndighedsopgaver

Siden 2004 har regionen myndighedsbehandlet ca. 600 sager på tidligere benzin-salgssteder under Oliebranchens Miljøpulje. Fordelingen fremgår af figur 5.

Figur 5: Sager i Region Nordjylland under Oliebranchens Miljøpulje i perioden 2004-2008.



Regionen foretager endvidere myndighedsbehandling i andre frivillige sager om bygge- og anlægsarbejder eller ændringer i arealanvendelsen på kortlagte arealer, jordflytninger, arealanvendelsesændringer mv. Desuden foretager regionen opsporing af kilder til grundvandsforurening, indberetninger til matrikelregisteret, årlig indberetning til Miljøstyrelsen samt behandling af forespørgsler i forbindelse med køb og salg af fast ejendom mv.

Sager, som opstår i forbindelse med køb og salg eller byggeprojekter, på lokaliteter der er kortlagt, prioriteres højt.

2.6 Rådgivning og information

Når regionen kortlægger en ejendom efter reglerne i jordforureningsloven, informerer regionen samtidig grundejer om, hvilken betydning kortlægningen har for ejendommen. Derudover giver regionen i en lang række tilfælde generel rådgivning om benyttelsen af forurenede lokaliteter.

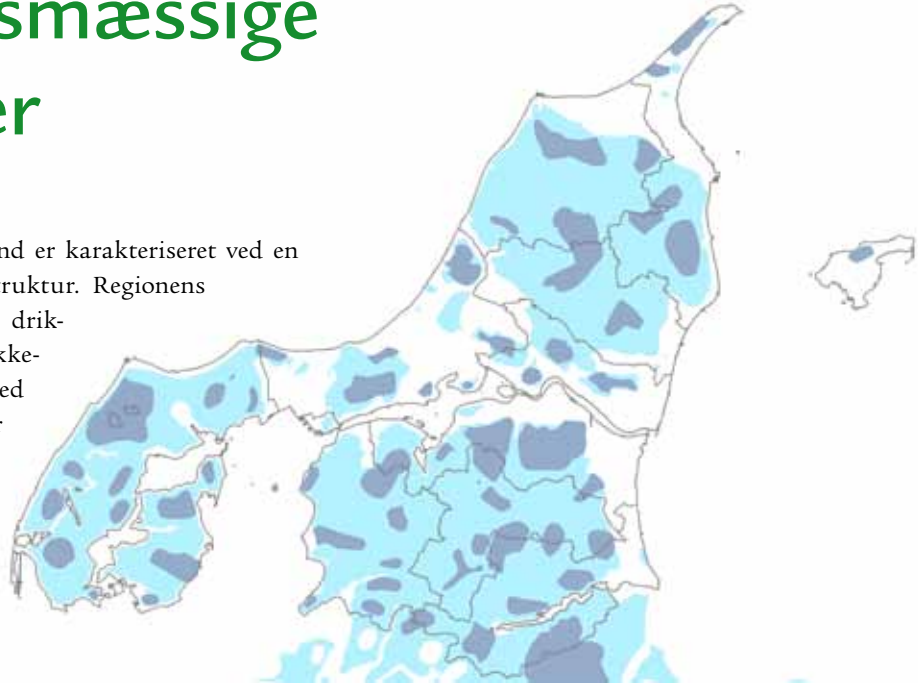
Regionens information og rådgivning gives både i form af pjecer og via regionens hjemmeside, hvor der kan findes svar på mange af de spørgsmål, som grundejere og andre kan have om kortlagte lokaliteter. Endelig har regionen daglig kontakt med grundejere, advokater, ejendomsmæglere og andre, der ønsker information og rådgivning i forbindelse med kortlægningen efter jordforureningsloven.



3. Grundvandsmæssige forudsætninger

Drikkevandsforsyningen i Region Nordjylland er karakteriseret ved en decentral vandindvindings- og forsyningsstruktur. Regionens grundvandsressourcer er inddelt i 3 typer drikkevandsområder. Områder med særlige drikkevandsinteresser (OSD, mørkeblå), områder med drikkevandsinteresser (lys blå) samt områder med begrænsede drikkevandsinteresser.

Der er indvindingsoplande til vandværker, der ligger hhv. indenfor og udenfor OSD. I relation til prioriteringerne på jordforureningsområdet har disse indvindingsoplande samme status.



I Region Nordjylland udgør udpegningen af OSD og indvindingsoplande ca. 25 % af regionens samlede areal. Udpegningen af OSD og indvindingsoplande er et væsentligt prioriteringsgrundlag for indsatsen rettet mod grundvandet.

For en række større byer i regionen gælder, at vandindvindingen til drikkevandsformål i overvejende grad foretages uden for de større byområder, f.eks. i Frederikshavn, Brønderslev, Thisted, Hanstholm, Hobro, Aars og Sæby. Som eksempel kan nævnes Aalborg Kommune, hvor en stor del af vandindvindingen i dag sker uden for byområderne, hvilket indebærer at ca. 75 % af lokaliteterne ikke vil være omfattet af regionens grundvandsrettede indsats.

De gennemførte udpegninger af OSD-områder sammenholdt med vandindvindingsstrukturen ved en række større byer i regionen udgør et væsentlig prioriteringsværktøj for indsatsen rettet mod grundvandet over for lokaliteter i Region Nordjylland.

Regionalt prioriteringssystem

De fem regioner har i samarbejde udviklet et GIS-baseret prioriteringssystem kaldet GISP. Formålet med udviklingen af systemet har været at tilvejebringe en samlet prioriteringsmetode for regionernes offentligt prioriterede indsats på jordforureningsområdet og at sikre, at prioriteringen bliver mere ensartet og gennemskuelig. Endvidere giver det regionen en bedre mulighed for at redegøre for den enkelte lokalitets prioritering.

GISP kan benyttes til prioritering af indsatsen rettet mod grundvand, indeklimate samt kontaktrisiko. Systemet kan bl.a. håndtere data på lokaliteter, der er muligt forurenet, vidensniveau 1 og konstateret forurenet lokaliteter, vidensniveau 2.

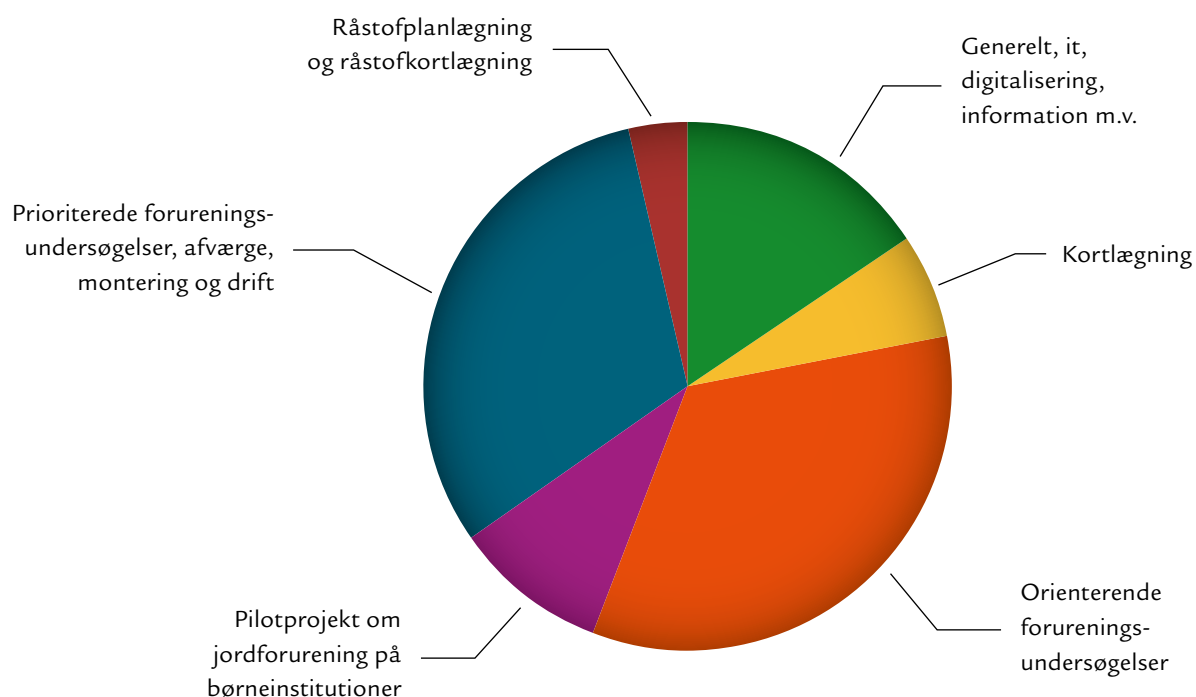
GISP skal ses som et supplement til den prioritering, der i dag benyttes af Region Nordjylland.

Anvendelsen af GISP er baseret på data fra databasesystemet JAR (Jordforureningslovens Areal Register). Efter planen indføres JAR som database-system i regionen i løbet af 2009, hvorfor Region Nordjylland tidligst vil kunne benytte GISP ved prioriteringen af indsatsen i 2010.

4. Ressourcer på jordforureningsområdet

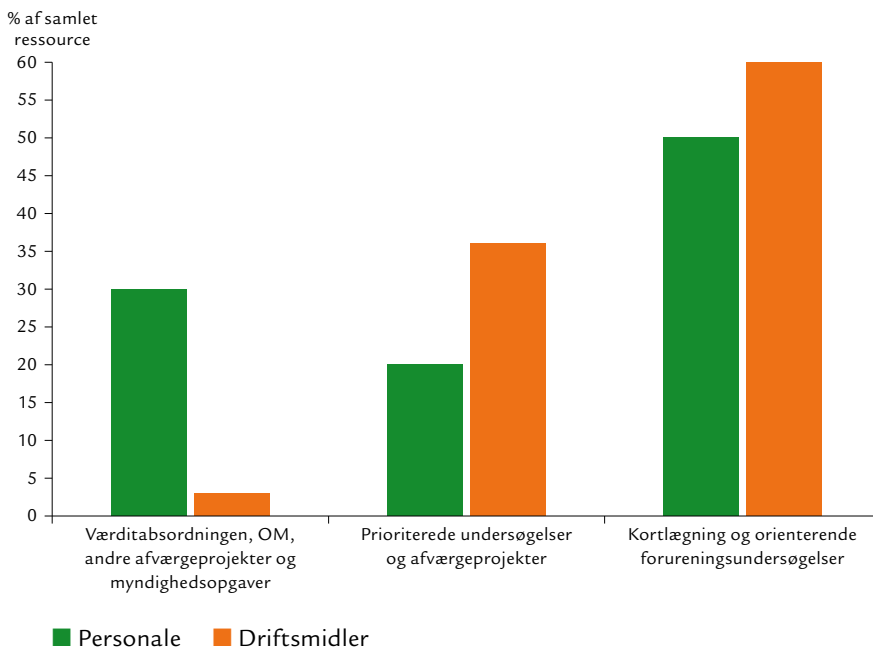
Strategiplan 2009 tager udgangspunkt i de eksisterende ressourcer, der er afsat i 2008 til jordforureningsområdet. Strategiplanens ressourceforbrug fremgår af nedenstående figur 6.

Figur 6: Fordelingen af de økonomiske ressourcer på hovedopgaver (2008).



Indsatsen på jordforureningsområdet omfatter, som tidligere nævnt, kortlægning i henhold til strategiplanen, forureningsundersøgelser og afværge, samt montering og drift af et mindre antal afværgeanlæg.

Figur 7 viser den ressourcemæssige fordeling af personale og driftsmidler på tre opgavetyper.

Figur 7: Ressourceforbrug på hovedopgaver (2008).

Opgaven med *værditabsordningen, Oliebranchens Miljøpulje og andre afværgeprojekter og myndighedsopgaver* kræver en betydelig andel af personaleressourcen, ca. 30 %. Til gengæld anvendes kun få driftsmidler til denne opgave. Det er karakteristisk for opgaven, at omfanget af den er bestemt af efterspørgslen på ejendomsmarkedet og aktivitetsniveauet i byggesektoren. I strategiplanen er der forudsat et uændret niveau, svarende til det nuværende for denne opgave.

Ressourceforbruget på regionens prioriterede undersøgelser og afværgeprojekter fordeler sig modsat, idet kun 20 % af personaleressourcen anvendes her, mens knap 40 % af driftsmidlerne benyttes hertil.

Kortlægningsopgaven forbruger hhv. 50 % af personaleressourcen og 60 % af driftsmidlerne. Heri ligger, at personaleressourcen overvejende anvendes til kortlægning på vidensniveau 1 og driftsmidlerne overvejende anvendes til kortlægning på vidensniveau 2 (orienterende forureningsundersøgelser).

De forskellige ressourcebehov i de 3 hovedopgaver indgår som forudsætninger i de beregnede scenarier i strategiplanen.

5. Strategiplan 2003

Indsatsen på jordforureningsområdet er siden 2004 foregået efter det tidligere Nordjyllands Amts strategiplan fra 2003. Dannelsen af regionerne og ændringer i lovgivningen er sammen med den fortsatte udvikling på jordforureningsområdet årsag til, at der nu er behov for en revideret strategiplan for den samlede indsats i regionen.

Følgende punkter dannede grundlag for Strategiplan 2003:

- "At kortlægningen i de grundvandsrelaterede områder prioriteres højest muligt og koordineres med indsatsplanlægningen på grundvandsområdet, som strækker sig frem til 2010."
- "At grundejerens retsstilling afklares ved færdiggørelse af kortlægningen hurtigst muligt inden for de eksisterende økonomiske rammer. Særligt for boligejerne gælder det, at lovens muligheder for 2-årsundersøgelser (nu 1-årsundersøgelser) samt undersøgelser og afværgeprojekter efter værditabsordningen ikke kan udnyttes medmindre boligejendommen er kortlagt efter jordforureningsloven."
- "At der, i videst muligt omfang, sikres en optimering af sagsflowet, således at amtets ressourcer på området udnyttes bedst muligt, herunder at 2-års-reglen (nu 1-års-reglen) for boliggrunde kan overholdes."
- At alle de opgaver, som Amtsrådet er pålagt gennem jordforureningsloven, tilgodeses."

Samlet status for Strategiplan 2003:

I store træk har det været muligt at følge strategiplan 2003, som har fungeret som et godt arbejdsredskab i arbejdet efter jordforureningsloven.

Det har været muligt i hovedtræk at holde sagsflowet. Der er kortlagt færre lokaliteter på vidensniveau 1 i perioden end forventet, hvilket delvis skyldes arbejdet med ændrede kriterier for kortlægning, hvor et stort antal sager skulle revurderes efter jordforureningsloven.

Det har været muligt at udføre det ønskede antal orienterende forureningsundersøgelser. Udvælgelsen af undersøgelser har fulgt kortlægningen af grundvandsressourcen.



6. Betydende faktorer for Strategiplan 2009

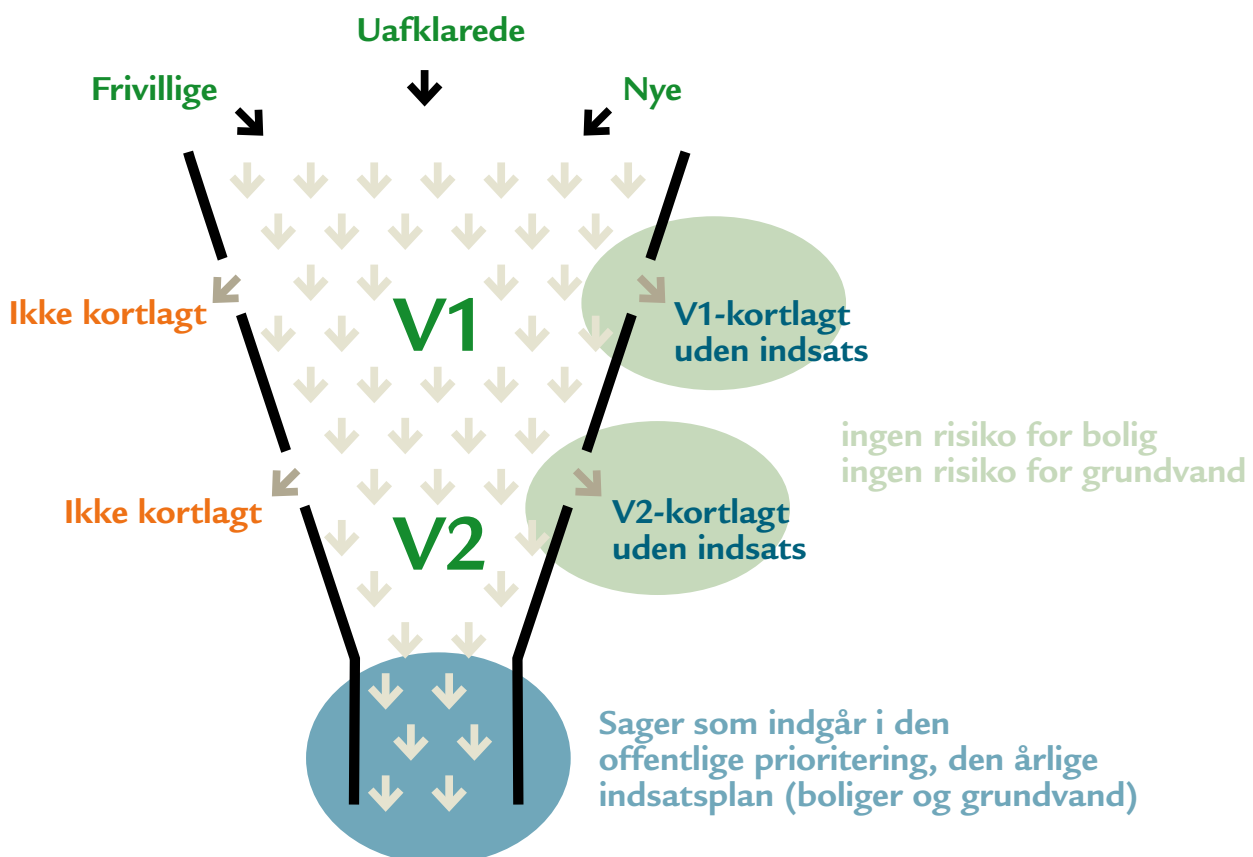
I forbindelse med udarbejdelsen af Strategiplan 2009 er der en lang række faktorer, som kan influere på den endelige plan. Sagsflowet skal sikre, at der kan komme nye brancher samt eventuelt nye kortlægningskriterier til, ligesom der kan opstå behov for nye strategier som f.eks. på børneinstitutionsområdet. Der skal samarbejdes udadtil, og der skal være nem adgang for borgere, kommuner, rådgivere og andre til regionens oplysninger.

Nedenfor er en række af disse emner nærmere beskrevet.

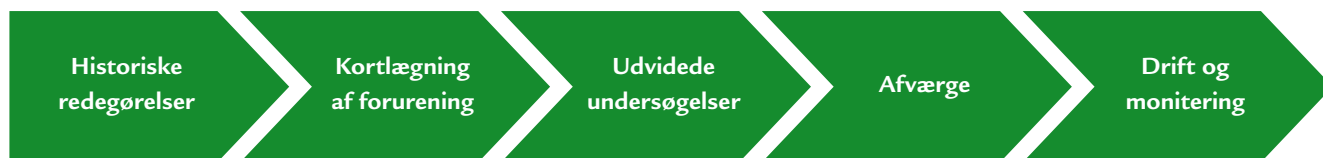
6.1 Sagsflowet

Ved tilrettelæggelsen af regionens arbejde efter jordforureningsloven er det vigtigt at sikre et vist sagsflow, både så kortlægningen af lokaliteter inden for regionens indsatsområder afklares først, men også så sammenhænge imellem de forskellige opgaver sikres bedst muligt.

Figur 8: Sagsflow for regionens arbejde med kortlægning, forureningsundersøgelser og afværge efter reglerne i jordforureningsloven.



Det er f.eks. vigtigt, at der ikke kortlægges flere lokaliteter end at ansøgninger om 1 års undersøgelser på boliggrunde kan imødekommes. På den anden side skal der udføres så mange orienterende forureningsundersøgelser, at der er et grundlag for regionens årlige prioritering af sager til udvidede forureningsundersøgelser og afværgeforanstaltninger i den årlige indsatsplan for jordforureningsområdet. Som processen med kortlægning skrider frem, falder antallet af sager, der skal videre i den offentlige prioritering.



6.2 Nye brancher og kortlægningskriterier

Siden amterne tilbage i slutningen af 1980'erne startede kortlægningen af muligt forurenedede ejendomme, er der kommet en lang række nye brancher til. Det må forventes, at der også i fremtiden vil opnås kendskab til nye brancher eller anvendelser af arealer, som kan have forårsaget forurening af jord eller grundvand.

Folketinget ændrede i 2004 kortlægningskriterierne for tjærestoffer (PAH) og nogle tungmetaller, og har dermed ændret kriterierne for regionens kortlægning, rådgivning og afværgeindsats. Et stort antal allerede kortlagte arealer skulle derfor revurderes, og grundejerne af de arealer som fik ændret status, skulle have besked. Der kan også i fremtiden komme revisioner af eksisterende kortlægningskriterier. Endvidere kan der komme kortlægningskriterier for nye stoffer, der så vil skabe behov for ændringer i strategiplanen.



6.3 Børneinstitutioner

På baggrund af anbefalinger fra miljøministeren valgte Region Nordjylland i begyndelsen af 2008 at igangsætte et pilotprojekt.

Projektet skulle afdække, hvorvidt der kan påvises forureninger på børneinstitutioner, hvor forureningsniveauet er over niveauet for lettere forurening og derved er en del af den offentlige indsats, som regionen har ansvaret for.

En indledende opgørelse viste, at der er ca. 500 børneinstitutioner i regionen, og mange af disse ligger inden for den områdeklassificering, som kommunerne har fastlagt.

Pilotprojektet omfattede indsamling af historik og orienterende forureningsundersøgelser på i alt 56 børneinstitutioner beliggende i den centrale del af Aalborg og Nørresundby.

Resultatet af projektet viste, at der blev påvist jordforurening over niveauet for lettere forurening på ca. 4 % af børneinstitutionerne. Dette niveau stemmer godt overens med resultaterne fra lignende undersøgelser i de øvrige regioner.

I de børneinstitutioner, hvor forureningsniveauet var over lettere forurenet jord, har regionen i 2009 udskiftet den forurenedede jord. På de børneinstitutioner, hvor der er konstateret lettere forurenet jord, har regionen udarbejdet informationsmateriale til brug for personale og forældre.

Pilotprojektet danner grundlaget for en samlet strategi for den videre indsats efter jordforureningsloven på de resterende børneinstitutioner i Region Nordjylland.

6.4 Samarbejde

De statslige miljøcentre har ansvaret for kortlægning af grundvandsressourcen, som indgår i grundlaget for kommunernes udarbejdelse af indsatsplaner til beskyttelse af grundvandet.

Kommunerne skal efterfølgende udarbejde konkrete indsatsplaner til beskyttelse af grundvandet. Kommunerne skal desuden sørge for gennemførelse af tiltag, der skal sikre den fremtidige indvinding af grundvand til drikkevandsforsyningen.

Der er behov for et tæt samarbejde mellem myndighederne på dette område, så informationer om (muligt) forurenende lokaliteter, indvindingsoplande, OSD-områder m.m. udveksles. Det er ligeledes vigtigt, at regionen i et vist omfang tilrettelægger kortlægningen ud fra kommunernes arbejde med indsatsplanerne. Samtidig fremmer det også behovet for nykortlægning.

Det er ligeledes vigtigt, at Region Nordjylland fortsat er med til at styrke samarbejdet mellem regionerne i Danmark, f.eks. gennem deltagelse i arbejdsgrupper, erfaringsudveksling og andre faglige sammenhænge. Danske Regioners Videncenter for Jordforurening er et væsentligt element i denne sammenhæng.

I 2008 har regionen talt med Aalborg Universitet om etablering af et løbende samarbejde omkring teknologiudvikling på jordforureningsområdet. Regionen forventer blandt andet, at samarbejdet på sigt kan bidrage til en teknologisk udvikling, som vil få betydning for kvaliteten og effektiviteten i de forureningsundersøgelser og afværgeprojekter, som regionen gennemfører. Derudover skal samarbejdet sætte focus på vidensdeling og netværksskabelse. Et tæt samarbejde vil medvirke til at skabe tættere relationer imellem regionen og de studerende. Dette kan senere vise sig gunstigt i forhold til rekruttering og kommende medarbejdere.



6.5 Åbenhed

Der er et stigende behov for information om regionens opgaver og ikke mindst den viden, regionen har om enkelte ejendomme. Der skal arbejdes for at få informationer om de pågældende lokaliteter ud at ligge på regionens hjemmeside, og der arbejdes for øjeblikket på en internetbaseret database – JAR – som forventes at være klar i løbet af 2009. Regionens hjemmeside indeholder desuden generel information om kortlægning, regionens indsats, Oliebranchens Miljøpulje, hjælpeordninger (værditabsordningen), rådgivning m.m.

6.6 Vand- og naturplanerne

Udarbejdelsen af vand- og naturplaner for hele vandkredsløbet er i gang. Miljøcenter Aalborg arbejder i denne forbindelse med fastlæggelse af miljømål for vandmiljøet og naturen.

Fastlæggelse af miljømål kan få betydning for indsatsen på jordforureningsområdet. Det vil kræve ændringer i jordforureningsloven, hvis regionen skal yde en indsats i forhold til miljø og natur ud over den indsats, der er fastlagt efter den gældende lov.

Der er løbende dialog mellem regionens jordforureningsområde og Miljøcenter Aalborg.

7. Dialogmødet og møder med det rådgivende udvalg

I forbindelse med udarbejdelsen af strategiplan 2009, afholdt regionen den 30. juni 2008 et dialogmøde med en række interessenter på området, bl.a. kommunerne, Embedslægeinstitutionen, Parcelhusejernes Landsforening, Miljøcenter Aalborg, Aalborg Universitet m.fl. Igennem indlæg og drøftelser af emnerne *"prioritering af grundvandet contra arealanvendelsen"* og *"samarbejde, service og udveksling af data"*. Det foregik i caféseancer, hvor deltagerne fik lejlighed til at bidrage med synspunkter på, hvad en kommende strategiplan for jordforureningsområdet bør omfatte.

Det samlede billede fra dette dialogmøde var, at den hidtidige opgaveløsning har været tilfredsstillende, og at der fremover bør være en ligelig prioritering mellem arealanvendelse og grundvand.

Omkring temaet *"samarbejde, service og udveksling af data"* var der enighed om, at dette punkt får et løft, når regionen via JAR kan offentliggøre sine data om lokaliteter på internettet. Desuden vil regionen forsøge at styrke samarbejdet med kommunerne og universitetet.

Prioriteringer til den kommende strategiplan 2009

Den 27. august 2008 fremlagde regionen et oplæg for "Det rådgivende udvalg for trafik og uddannelse" om de mulige prioriteringer og vægtninger på jordforureningsområdet, samt de nødvendige samspil der skal være, for at opgaver som kortlægning, orienterende forureningsundersøgelser og den videre indsats hænger sammen – så sagsflowet i opgaveløsningen fungerer. På mødet drøftede udvalgets medlemmer, hvorledes den overordnede prioritering på området kan foretages, og herunder hvorledes indsatsen til beskyttelse af grundvandet og arealanvendelsen fremover kan vægtes i forhold til hinanden.

I forhold til de fremlagte emner tilkendegav udvalget på mødet:

- At kortlægningen gennemføres i en sammenhæng, hvor afklaring af eksisterende (uafklarede) lokaliteter sker samtidig med, at der indsamles oplysninger om nye lokaliteter, der har været i drift efter ca. 1988/1994. Regionen indsamler oplysninger i hele kommuner til brug for kortlægningen, og kortlægningen afklares efterfølgende først *inden for* offentlig indsats. Kortlægning *uden for* offentlig indsats afklares løbende i forbindelse med konkrete henvendelser.
- At indsatsen over for jordforureninger, der truer grundvandet, vægtes lige så højt som jordforureninger der truer arealanvendelsen.
- At indsatsen over for jordforureninger på børneinstitutioner prioriteres højere end boliger, og at strategien for indsatsen over for børneinstitutioner indarbejdes i strategiplanen for jordforureningsområdet.
- At indsatsen over for jordforureninger, der truer indeklimaet, prioriteres højere end jordforureninger med kontaktrisiko, med undtagelse af tilfælde med meget høje forureningsniveauer eller med akut forurening.

Den 27. november 2008 fremlagde administrationen et udkast til Strategiplan 2009 for "Det rådgivende udvalg for trafik og uddannelse". På dette møde drøftede politikerne fordele og ulemper ved de forskellige scenarier og besluttede at anbefale, at kortlægningsscenariet følges.

8. Strategiplan 2009

Resultaterne af udvalgets drøftelser og tilkendegivelse af principperne for prioriteringen fra møderne den 27. august og 27. november 2008 indgår i regionens Strategiplan 2009 for jordforureningsområdet.

Strategiplan 2009 er vedtaget af Regionsrådet den 18. august 2009.

Region Nordjylland vurderer på baggrund af de opstillede scenarier (se bilag 2), at den mest fordelagtige løsningsmodel er kortlægningsscenariet. Her er der særligt sat fokus på tilrettelæggelsen af kortlægningsopgaven, idet kortlægningen er grundlaget for den videre indsats på området.

Undersøgelsesniveau	Aktivitet afsluttes ca. år
V1-kortlægning (indsatslokaliteter)	2012
V1-kortlægning (alle lokaliteter)	2017
Orienterende undersøgelser	2025
Udvidede undersøgelser	2069
Afværge overfor forurening	2090

I det valgte scenarium afklares kortlægningen af lokaliteter, der er omfattet af den offentlige indsats, inden for en periode på 4 år og forventes afsluttet i år 2012. Den samlede kortlægningsopgave forventes afsluttet i 2017.

Når kortlægningen af lokaliteter i indsatsområderne er afsluttet, bliver ressourcerne overført til sagsflowets næste opgaver.

Som anført i forslaget kan der være en række faktorer som f.eks. nye brancher, nye kortlægningskriterier og andet, som i fremtiden kan få indflydelse på planen, og dermed kan udskyde sluttidspunktet for opgaven.

Den samlede opgave på jordforureningsområdet forventes efter planen at strække sig frem til år 2090.



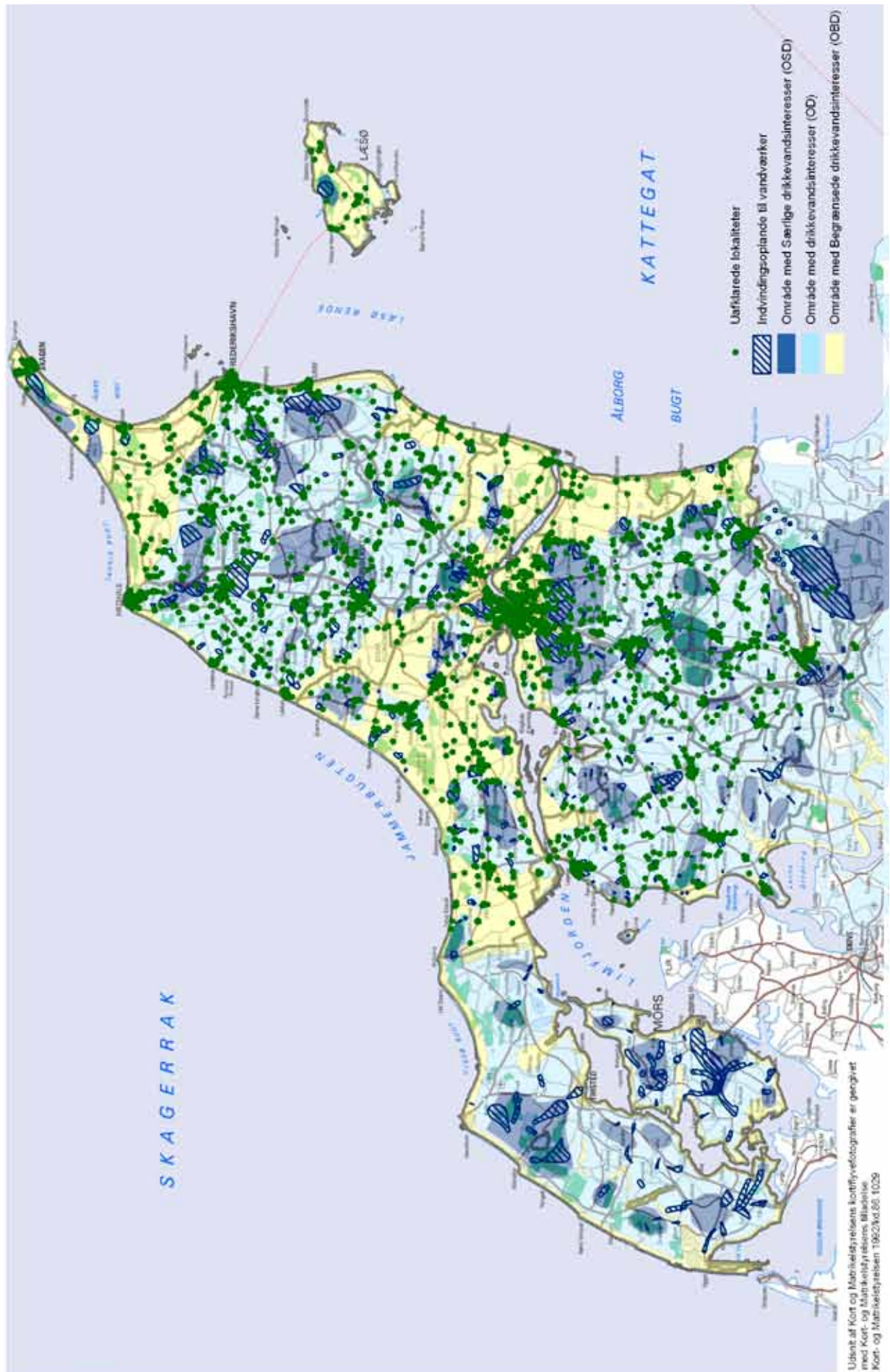
Bilag 1:

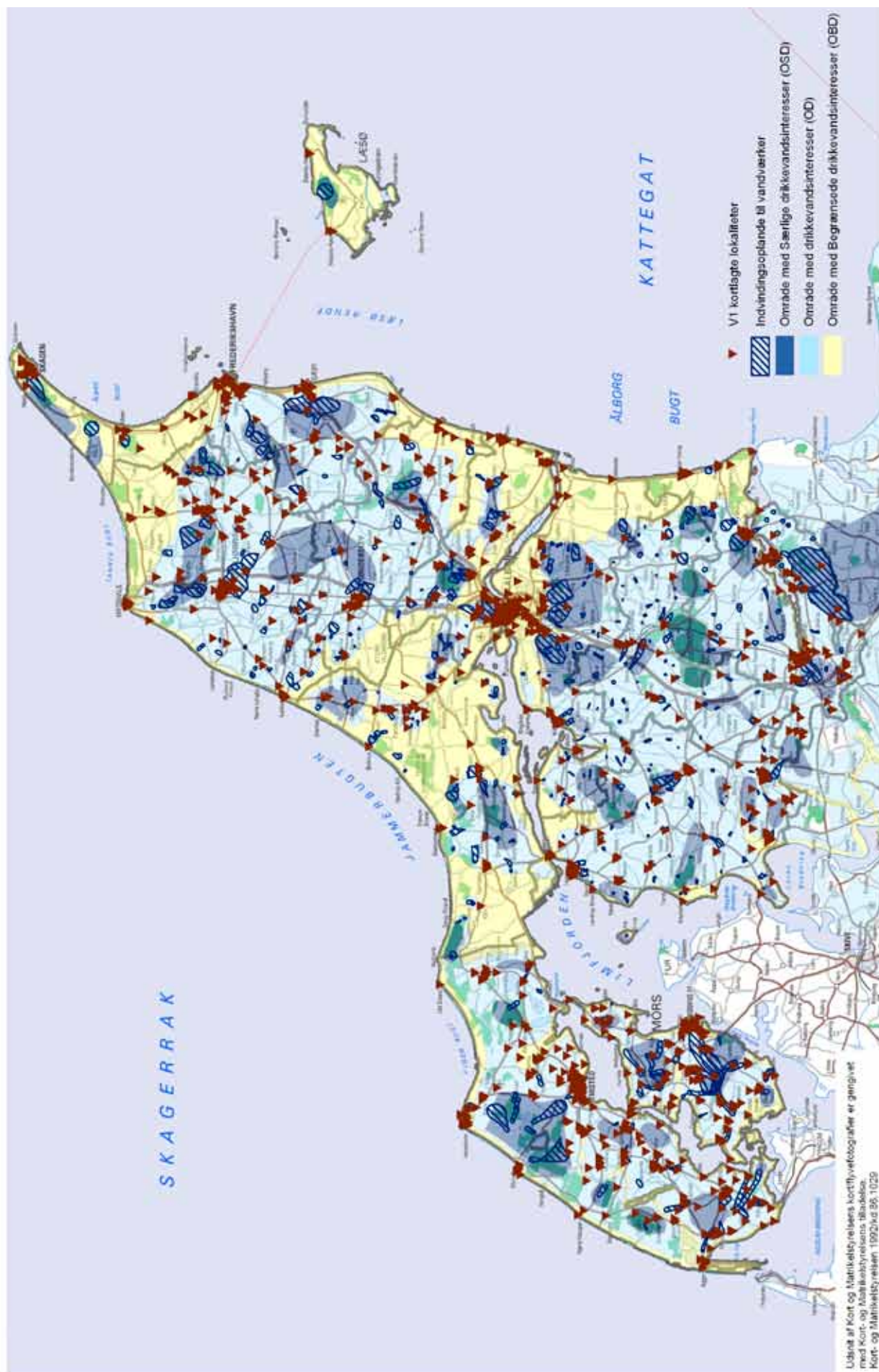
Situationsplaner

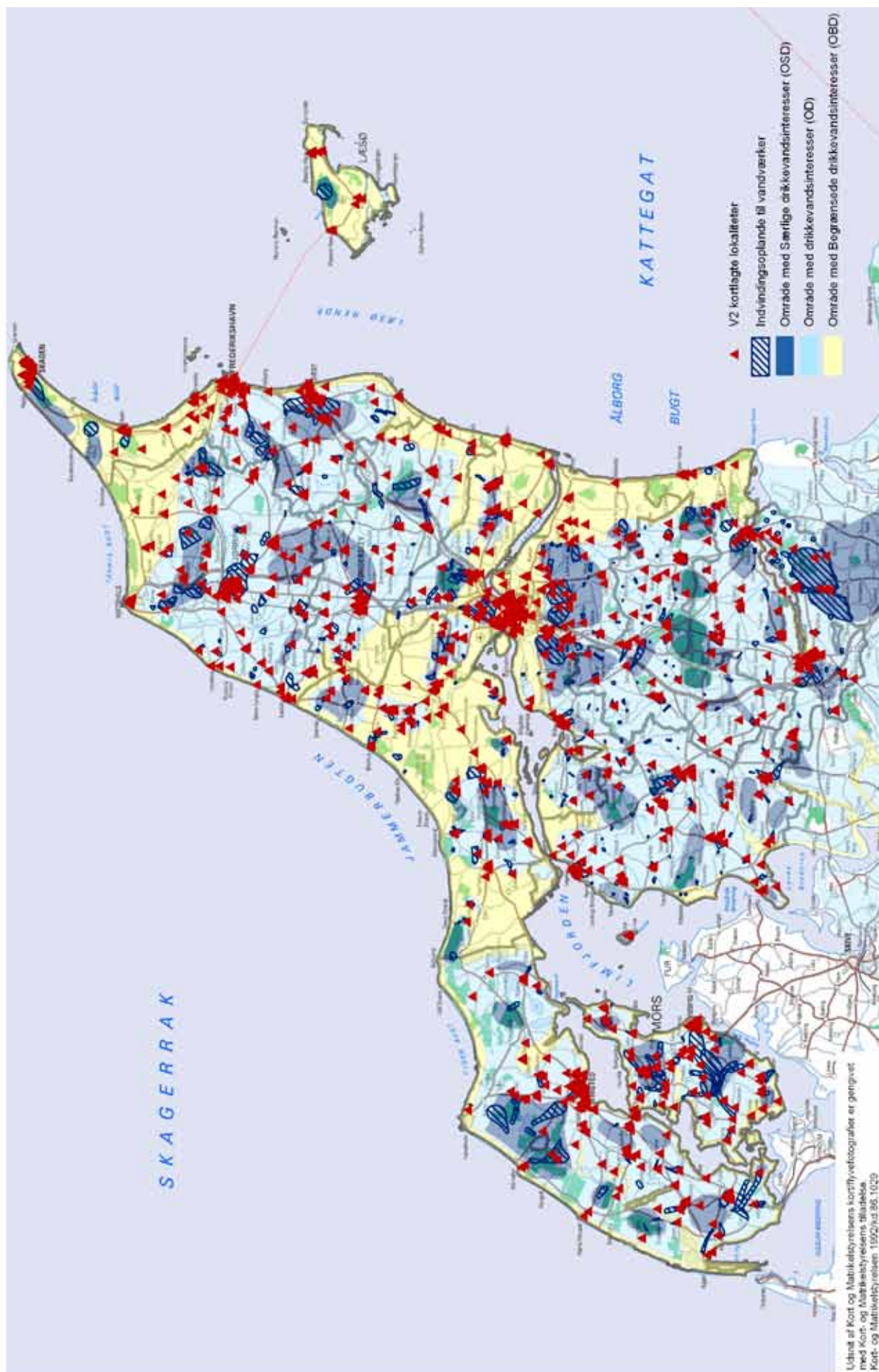
Ejendomme, hvor kortlægning er uafklaret

Ejendomme kortlagt på vidensniveau 1

Ejendomme kortlagt på vidensniveau 2







Bilag 2: Scenarier og løsningsmodeller

I forbindelse med strategiplanarbejdet har regionen arbejdet med tre scenarier for gennemførelse af opgaven. De tre scenarier indeholder:

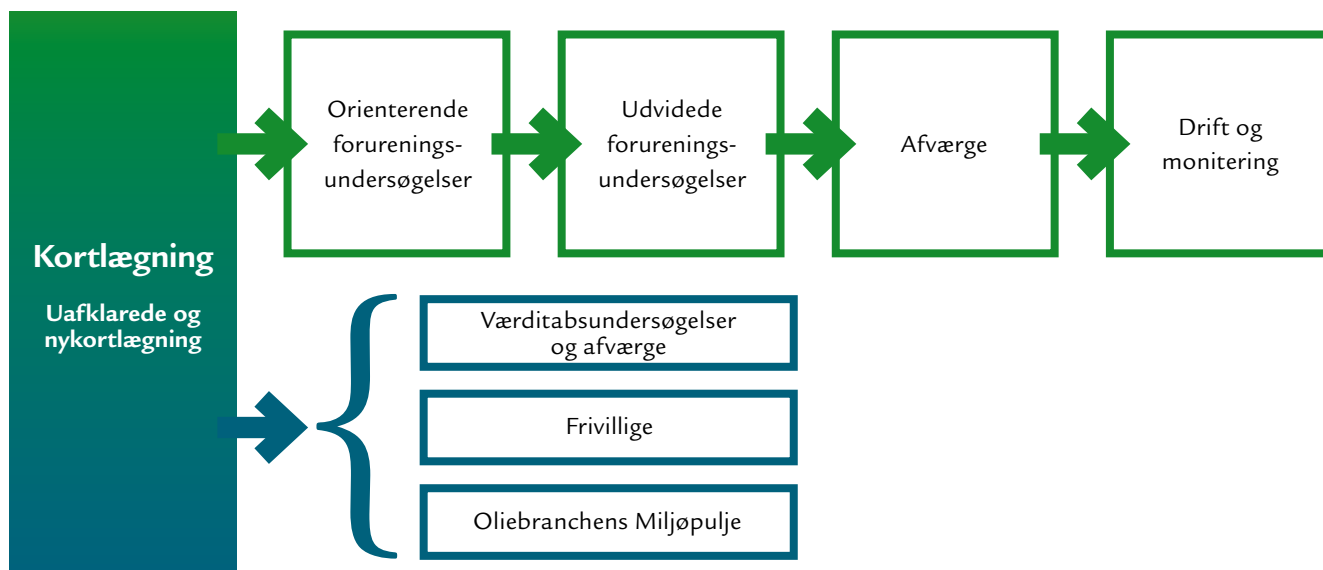
- Et scenarium, hvor kortlægningen af jordforureninger fortsættes som hidtil i henhold til strategiplanen fra 2003.
- Et scenarium, hvor kortlægningsopgaven fremrykkes og afsluttes inden for en kortere tidshorisont i forhold til den nuværende strategi. I dette scenarium er der indarbejdet, at kortlægningen af lokaliteter med offentlig indsats afsluttes inden for de første 4 år.
- Et scenarium, hvor der er lagt større vægt på gennemførelse af afværgeprojekter.

Fælles for alle scenarier er, at der afklares yderligere ca. 5.700 uafklarede forurenede lokaliteter i hele Region Nordjylland.

Ved hjælp af modelberegninger fastlægges ressourceanvendelsen, personale- og driftsmidler, af den offentligt prioriterede indsats. Det vil sige, at der med modellen regnes på V1- og V2-kortlægningsopgaven, de udvidede forureningsundersøgelser samt afværgeprojekter, monitoring og drift af afværgeforanstaltninger.

Regionens ressourceanvendelse til opgaver forbundet med frivillige forureningsundersøgelser, herunder Oliebranchens Miljøpulje (OM), undersøgelser og afværgeprojekter under værditabsordningen samt politiske og administrative opgaver indgår ikke i modelberegningerne. Disse opgaver er holdt ude af beregningerne, da regionen ikke har indflydelse på antallet af disse sager.

Figur 9: Sagsflow for de sager, der er omfattet af regionens indsats beskrevet ved den øverste grønne del. Den blå del beskriver de sager, der kommer udefra.



Figur 9 illustrerer netop denne fordeling af opgaver, hvor den øverste grønne del indgår i modellen, og den nederste blå del ikke indgår i modellen.

Udgangspunktet for scenarierne er den budget- og ressourcfordeling, som foreligger i 2008.

En forudsætning for beregningerne er, at fordelingen i sagsflowet mellem de enkelte opgaver er opfyldt.

Det vurderes, at den samlede opgave vil strække sig frem til år 2090.

1 Scenariet som i strategiplan 2003

Vi vil her se på det første scenarium, hvor kortlægningen af muligt forurenede lokaliteter gennemføres i overensstemmelse med Nordjylland Amts tidligere strategi. I scenariet er det en forudsætning, at fordelingen i sagsflowet mellem de enkelte opgaver er opfyldt.

Kortlægningen af muligt forurenede lokaliteter vil være færdig omkring 2024. De efterfølgende orienterende forureningsundersøgelser afsluttes umiddelbart derefter ca. i 2025, mens udvidede forureningsundersøgelser og afværgeprojekter vil være afsluttet ca. i år 2072 og år 2090.

Denne model har fungeret tilfredsstillende set udefra og i tilrettelæggelsen af det daglige arbejde. Det har været muligt at opretholde et tilfredsstillende sagsflow.

De to yderpunkter til dette scenarium er hhv. et scenarium, hvor kortlægningen prioriteres højt, og et scenarium, hvor den videregående indsats opprioriteres.

2 Kortlægningsscenarium

Det andet scenarium, Kortlægningsscenariet, prioriterer især V1-kortlægningen højt. Kortlægningen af muligt forurenede lokaliteter, som er omfattet af den offentlige indsats, gennemføres inden for 4 år (2012). Hele V1-kortlægningen af muligt forurenede lokaliteter afsluttes ca. i år 2017, og V2-kortlægningen afsluttes ca. i år 2025. De udvidede forureningsundersøgelser og afværgeprojekter afsluttes ca. i år 2069 og år 2090.

Fordelen ved netop dette scenarium er, at det giver et hurtigt overblik over de forurenede lokaliteters beliggenhed og dermed også overblik over risiko over for arealanvendelsen og grundvandet. Scenariets begrænsning ligger i, at der ikke nødvendigvis er ressourcer nok til at udføre afværge i samme takt, som forureningerne opdages.

3 Afværgescenarium

Det sidste scenarium, afværgescenariet, giver afklaring og løsning af de enkelte forureningssager, der er kendskab til på det pågældende tidspunkt. V1-kortlægningen afsluttes ca. i år 2029, og V2-kortlægningen ca. i år 2039. Videregående undersøgelser og afværge over for forureninger afsluttes ca. i år 2087 og 2090.

Begrænsningen ved dette scenarium ligger i, at det tager længere tid at få overblik over regionens forurenede lokaliteters beliggenhed og risiko. Det giver et begrænset antal lokaliteter til rådighed for den årlige prioritering af udvidede forureningsundersøgelser og afværgeprojekter. Det er derfor ikke nødvendigvis de mest forurenede ejendomme, der først bliver udført afværgeforanstaltninger på.

	Aktivitet afsluttes ca. år		
Undersøgelsesniveau	Kortlægnings-scenarium*	Scenarium som i strategiplan 2003**	Afværge-scenarium***
V1-kortlægning (indsatslokaliteter)	2012	2014	2017
V1-kortlægning (alle lokaliteter)	2017	2024	2029
Orienterende undersøgelser	2025	2025	2039
Udvidede undersøgelser	2069	2072	2087
Afværge overfor forurening	2090	2090	2090

* lokaliteter indenfor områder, der er omfattet af offentlig indsats bliver afviklet indenfor 4 år

** der er taget udgangspunkt i ressourcefordelingen, som beskrevet i strategiplanen fra 2003

*** der anvendes 60% af driftsbudgettet til afværgeprojekter

Bilag 3:

Ordforklaringer

Ordforklaringer til jordforureningsområdet generelt

Ord	Beskrivelse
§8 tilladelser	Jf. Jordforureningslovens §8 skal ejer eller bruger af et kortlagt areal ansøge kommunalbestyrelsen om tilladelse til at ændre den pågældende arealanvendelse til bolig, børneinstitution eller offentlig legeplads, eller hvis der skal udføres et anlægsarbejde på et kortlagt areal, der er omfattet af offentlig indsats.
Afskæringskriteriet	Afskæringskriteriet er den grænseværdi, der er fastsat for visse immobile forureningsstoffer. Kriteriet angiver den koncentration af kemiske stoffer, hvor der er sket en forurening af jorden – og hvor man bør gøre en indsats. Hvis afskæringskriterierne for et eller flere stoffer er overskredet, betyder det, at forureningen skal kortlægges, og at der på baggrund af konkret risikovurdering skal ryddes op, hvis jorden bliver anvendt til bolig, børneinstitution eller offentlig legeplads.
GISP	GISP (GIS-baseret prioriteringssystem) er et programværktøj, der i et samarbejde mellem regionerne er udviklet til brug for prioritering af lokaliteter til videre undersøgelse og afværge. Systemet sikre, at prioriteringer sker ud fra alle tilgængelige data og ud fra ensartede principper. Med systemet er det endvidere muligt at se hvilke oplysninger der ligger til grund for prioriteringerne, hvilket er med til at skabe åbenhed i arbejdet på jordforureningsområdet.
JAR	Jordforureningslovens Areal Register (JAR). er en database over kendte aktiviteter der har eller kan have været årsag til en forurening, som i 2009 i Region Nordjylland skal afløse den nuværende ROKA-database. Via JAR bliver det muligt at offentliggøre regionens oplysninger på internettet.
Jordkvalitetskriteriet	Jordkvalitetskriteriet er den grænseværdi, som angiver den højeste koncentration af kemiske stoffer, hvor der ikke forventes negative effekter på menneskers sundhed. Heller ikke hvis man er udsat for stofferne gennem et helt liv. Hvis jordkvalitetskriterierne ikke er overskredet, betragtes grunden som uforurenet, og der er derfor ikke grund til at tage særlige forholdsregler i den daglige omgang med jorden.
Kilder til jordforurening	Jordforurening kan stamme fra to typer af forureningskilder. For det første kan forureningen komme fra en punktkilde. Punktkildeforurening består typisk af en forholdsvis velafgrænset forurening, hvor der er høje forureningskoncentrationer, som f.eks. stammer fra en virksomhed, der har spildt eller deponeret affald i jorden. For det andet kan forureningen være diffus forurening, som ofte har et uklart afgrænset forureningsmønster, som primært stammer fra trafik og luftforurening – og fyldjord. Forureningskoncentrationerne for diffus forurening ligger overvejende under afskæringskriterierne men kan særligt i ældre byområder være højere. Der er ikke nogen skarp grænse mellem punktkildeforureninger på den ene side og diffus forurening på den anden side, og f.eks. kan fyldjord både forekomme i diffusforurening og punktkildeforurening.

Ordforklaringer til jordforureningsområdet generelt

Ord	Beskrivelse
Kortlægning	Alle forurenede arealer skal som følge af jordforureningsloven kortlægges. Det er regionen der kortlægger arealer, og deres fremgangsmåde herfor er beskrevet i afsnit 2.2. Kortlægning sker på 2 niveauer, henholdsvis vidensniveau 1 (V1) og vidensniveau 2 (V2).
Lettere forurennet jord	Lettere forurennet jord er defineret i bekendtgørelsen nr. 1519 af 14. december 2006, som et koncentrationsinterval mellem jordkvalitetskriterier og afskæringskriterier (rådgivningsintervallet), og de sundhedsmæssige effekter heraf er forholdsvis små. Risikoen ved at opholde sig på lettere forurennet jord kan reduceres yderligere ved en række simple forholdsregler, såsom f.eks. at vaske hænder efter berøring af jorden. Lettere forurennet jord findes i de fleste byområder, typisk de ældre og er ofte et resultat af diffus forurening. Lettere forurennet jord skal ikke kortlægges, men er pålagt de samme restriktioner som kortlagte ejendomme.
Oliebranchens Miljøpulje (OM)	Oliebranchens Miljøpulje er baseret på en frivillig aftale fra 1992 mellem staten og oliebranchen. Ifølge aftalen må branchen opkræve 4 øre af hver solgte liter benzin, som skal bruges til at undersøge og evt. yde en afværgeindsats overfor påviste forureninger på nedlagte benzinsalgssteder. Puljen forventes nedlagt om få år, da opgaven er ved at være løst.
Områdeklassificering	Fra den 1. januar 2008 er byzoner som udgangspunkt klassificeret som lettere forurenede områder også kaldet områdeklassificerede områder. Kommunerne har mulighed for at undtage områder indenfor byzonen, eller inddrage områder udenfor byzonen i de områdeklassificerede områder efter nærmere vurderinger.
Vidensniveau 1 (V1)	Jf. Jordforureningslovens §§ 4 og 5 kortlægges et areal på vidensniveau 1, hvis der er tilvejebragt en faktisk viden om aktiviteter, der kan have været kilde til jordforurening på arealet. Ejendomme kortlægges således på mistanke om forurening ud fra anvendelsen af ejendommen.
Vidensniveau 2 (V2)	Jf. Jordforureningslovens §5 kortlægges et areal på vidensniveau 2, hvis der er tilvejebragt et dokumentationsgrundlag, der gør, at det med høj grad af sikkerhed kan lægges til grund, at der på arealet er en jordforurening af en sådan art og koncentration, at forureningen kan have en skadelig virkning på mennesker og miljø. Ejendommen kortlægges således på baggrund af konstateret forurening.
Værditabsordningen	Værditabsordningen for boligejere har eksisteret siden 1996. Her kan en uforskyldt ejer af en forurennet ejendom med bolig, søge om at få undersøgelses- og eventuel afværgeindsats (på den boligrelaterede del) fremrykket i forhold til regionens prioritering, mod en mindre egenbetaling. Ordningen er efter "først til mølle princippet". Staten betaler og administrerer ordningen, mens regionen udfører opgaverne. I øjeblikket er der ingen ventetid på undersøgelser, mens der er 20-25 års ventetid på afværge, med den nuværende finansiering på finansloven.

